

УДК 005.21:005.332.4:339.92(477)

КОНКУРЕНТНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ВІД НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ ДО МЕХАНІЗМІВ ЗДІЙСНЕННЯ

Липов Володимир Валентинович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (м. Харків, Україна) E-mail: Lypov_vl@ukr.net

Зростання відкритості економіки України, інтенсифікація міжнародної економічної взаємодії водночас як розширює можливості суб'єктів господарювання, так і створює додаткові складнощі для їх успішного функціонування. Адже в цих умовах зростають вимоги до готовності та спроможності успішно конкурувати з іноземними продуцентами аналогічних товарів і послуг. Більше того, посилюється вплив макро- та мегаекономічного контексту забезпечення конкурентоспроможності національних виробників на зовнішніх ринках. Конкуренція мікроекономічних суб'єктів перетворюється на інструмент глобальної конкуренції держав, ключового значення в якій набуває здатність забезпечити формування конкурентоспроможних моделей господарювання, дієвих режимів підтримки позицій національних виробників.

Можна сформулювати кілька складових цієї проблеми. Серед них – формування суспільно визнаного орієнтиру, мети, національної ідеї, здатної об'єднати громадян країни; визначення об'єктивного існуючого підґрунтя формування конкурентних переваг національних виробників та обмежень, що існують у цій сфері; конкретизація механізмів, здатних забезпечити конкурентоспроможність національної економіки на глобальному рівні.

Відправним моментом варто вважати формування національної ідеї, здатної об'єднати незалежно від соціальної позиції, віку, статі громадян країни. Ми знову і знову повертаємося до проблеми, на якій акцентує увагу Б. Гаврилишин [1]. Саме наявність такої ідеї, «американської мрії», була вихідною передумовою формування США як сучасної над-

держави, створила передумови для виживання та розквіту в надскладних умовах таких країн, як Ізраїль, Сінгапур. Вирішальними кроками на шляху до формування спільної «української мрії» мають стати подолання розшарування громадян країни за рівнем доходів, заміна владних катапультів на соціальні ліфти, соціалізація моральних засад функціонування політичної і правової системи.

Важливою складовою визначення конкурентоспроможності національних виробників є природно-ресурсний потенціал (ПРП) України. Серед чинників його впливу – забезпеченість країни відтворювальними, земельними, водними, мінеральними ресурсами. Особливості природного середовища, географічного розташування, кліматичних умов впливають на формування специфіки національної культури господарювання, зумовлюють взаємовідносини з сусідами, історичний шлях розвитку. Зазначимо суперечність їх впливу на потенційну конкурентоспроможність національної економіки. *По-перше*, багатство ПРП стало для України справжнім джерелом «ресурсного прокляття». Адже можливість швидкого збагачення на основі стратегій експорту сировини веде до підризу конкурентоспроможності країни на глобальних ринках. *По-друге*, серединність географічного розташування як урізноманітнею можливість використання нашого потенціалу та запозичення досягнень сусідів, так і породжує загрози зростання вірогідності виникнення суперечностей інтересів та намагання проштовхнути ті з них, що заважають успішному економічному розвитку України. *По-третє*, нестійкість переваг, створюваних ПРП через вичерпання окремих його складових, зміну технологій, споживчих вподобань. *По-четверте*, суперечливий вплив ПРП на формування національної культури. Адже якщо переважання некомунальних характеристик матеріально-технологічного середовища завжди складало об'єктивну підставу формування індивідуалістичних цінностей та інститутів субсидіарної ідеології, то особливості історичного шляху розвитку (прийняття православ'я, входження до складу Російської імперії та СРСР) зумовлювали розповсюдження цінностей колективізму та комунітарної ідеології. Цей вплив, у поєднанні зі специфікою історичного шляху розвитку, зумовлює амбівалентність на-

ціональної культури, що ускладнює визначення конкурентоспроможної моделі розвитку.

Розповсюдження в Україні кумівства, сімейності, клієнтизму дозволяє стверджувати, що за соціальними орієнтаціями ціннісної системи ми виявляємося ближчими до представників *Південної Європи*. Невідповідність інститутів, запозичуваних на початкових етапах реформ цінностям, що домінують у суспільстві, зумовила конфлікт між *цінностями та впроваджуваними інститутами*. Це призводить до підриву моральних устоїв існування суспільства, його десоціалізації. Можливість довготривалого успіху національної конкурентної стратегії, побудованої на таких засадах, лишається під великим питанням. Більше того, можна прогнозувати, що підрив моральних устоїв існування суспільства гарантує його занепад у майбутньому. Отже, *визначення побудованої на засадах національної культури української національної ідеї, мрії як орієнтиру, дороговказу й одночасно комплексу цінностей, керівних принципів, настанов може та повинно стати відправним моментом розробки конкурентної стратегії інтеграції України в глобальне суспільство*. Конкурентна стратегія України повинна спиратися на притаманні національній культурі соціальні орієнтації ціннісної системи. Йдеться про опору на загально-визнані в національній культурі цінності, а не їх заміну на «більш придатні для ринкової системи господарювання».

Можна виділити кілька складових, заснованих на особливостях національної культури, стратегіях розвитку, та забезпечення національної конкурентоспроможності Японії та Італії (країн, соціальні орієнтації ціннісних систем яких виявляються близькими до українських), які варто врахувати в процесі українських реформ:

- ✎ в обох випадках нові структури зберегли високий рівень неформальних відносин, властивих колективістським і груповим культурам;
- ✎ завдяки сформованим умовам отримання рентного доходу (коли держава переспрямувала підприємницьку ініціативу на створення інноваційних конкурентоспроможних продуктів, стимулювала та підтримувала їх вихід на зовнішні ринки) розширення неформальної складової економічних відносин не призвело до тінізації самої економіки;

- ✎ подолання монопольного положення в національній економіці обмеженої кількості кланово-олігархічних груп відбувалося шляхом розпорошення серед найманого персоналу власності в новостворених кейрецу (Японія), формування альтернативного ПФГ сектора малих сімейних підприємств (Італія);
- ✎ диференціація шляхів до успіху. В Японії – домінування невеликої кількості багатопрофільних кейрецу, конкуренція на зовнішніх ринках. В Італії – двосекторну модель економіки, великі ПФГ Півночі – кластерні структури малого бізнесу «Третьої Італії». Конкуренція між цими альтернативними організаційними формами ведення сімейного бізнесу доповнюється конкуренцією на зовнішніх ринках.

Третьою складовою формування успішної конкурентної стратегії України є визначення механізмів, здатних на основі реконструктивного розвитку забезпечити конкурентоспроможність національної економіки на глобальному рівні. В їх рамках можна виділити цілий ряд тісно пов'язаних між собою конкурентних стратегій, здатних забезпечити успішну інтеграцію України в глобальний простір господарювання. В узагальненому вигляді за критерієм джерела отримання конкурентних переваг їх можна розподілити на такі групи: ринкові; цінові; виробничі; технологічні; комплексні стратегії розширення об'єкту експортної діяльності.

Опора на власний матеріально-технологічний потенціал, особливості національної культури, послідовне впровадження дієвих механізмів забезпечення конкурентоспроможного розвитку є важливими складовими механізму успішної інтеграції України в світовий економічний простір в умовах глобалізації.

Література

1. Гаврилишин Б. Національна ідея, утопія чи реальна можливість? // Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство/за ред. В. Полунєєва. Київ: ЛАТ&К, 2006. С. 26–35.

